

УДК 351.822

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕДОЛАРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Філіпенко Т.В.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Донецького державного університету управління*

Доларизація економіки відбувається за рахунок проникнення долара США та інших валют розвинутих країн світу у внутрішній грошовий обіг країн зі слабкими неконвертованими валютами, внаслідок чого відбувається розлад грошового обміну, надається перевага іноземним валютам.

За визначенням Міжнародного валютного фонду, доларизація – це використання іноземної валюти (зазвичай долара США або євро) в розрахунках і для накопичення коштів нарівні з національною грошовою одиницею.

Причини доларизації економіки України, а також інших країн пов'язані як із зовнішніми, так і з внутрішніми чинниками. Зовнішні – розширення й розвиток міжнародної торгівлі, залучення іноземних інвестицій, розширення міжнародного туризму тощо. Внутрішні – нестача національної валюти для здійснення розрахунків в умовах жорсткої монетарної політики уряду, високий рівень інфляції що спонукає тримати кошти у вільно конвертованій валюті тощо.

Значною мірою доларизація економіки пов'язана з діяльністю в Україні таких міжнародних фінансових організацій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський центральний банк. З одного боку, кредити, які надають ці організації Україні переважно в доларах США, сприяють зростанню обсягу доларової маси, в т.ч. й готівкової. З іншого боку, ці організації,

насамперед МВФ, вимагають проведення жорсткої емісійної політики, що спричиняє нестачу у внутрішньому обігу національної валюти.

Доларизація економіки призводить до таких негативних наслідків: знижується роль національної валюти, вартість національної валюти пов'язується не з існуючою товарною масою, а із співвідношенням її з кількістю доларової маси, інфляційні процеси в країні пов'язуються з інфляцією долара США та інших валют, втрачається довіра до національної грошової та фінансової системи, що гальмує формування розвинутих ринкових відносин і сприяє розширенню тіньової економіки. Через це більшість фахівців виступає проти доларизації економіки [1].

Згідно з інформацією, представленою в розрахунку міжнародної інвестиційної позиції на середину 2012 року, в Україні в обороті перебуває близько 80 млрд. готівкових доларів США та іншої зарубіжної валюти. Рік тому сума становила 70 млрд. дол., а в 2008-му показник був на рівні 38 млрд. [2].

За розрахунками Національного банку України рівень доларизації економіки країни складає близько 30%. Причому, Нацбанк України розраховує рівень доларизації економіки як відношення банківських вкладів у валюті до загального обсягу депозитів та/або грошової маси. Але такий метод не відображає реальної картини, оскільки не враховує обсягу валюти, що перебуває на руках у населення. Слід зазначити, що за методикою Національного банку України порогове значення цього показника повинне складати не більше 25%.

МВФ виокремлює кілька видів доларизації: фінансову – коли населення зберігає кошти в іноземній валюті, але в розрахунках віддає перевагу національній; платіжну – іноземну валюту використовують у розрахунках всередині країни; реальну – зарплати нараховують у вільно конвертованій валюті (ВКВ). Відкриті економіки, інтегровані в міжнародний ринок, приречені на доларизацію. Безпосереднє завдання держави – стежити, щоб кількість ВКВ в обігу не загрожувала економічній безпеці. Основними джерелами

надходження іноземної валюти на внутрішній ринок є експортні операції, інвестиції та кредити.

Високий рівень доларизації зумовлює:

- зростання чутливості обмінного курсу до змін грошової пропозиції;
- додатковий тиск на золотовалютні резерви країни внаслідок виникнення потреби у проведенні валютних інтервенцій НБУ;
- зниження дієвості облікової ставки як інструменту регулювання грошової маси;
- посилення чутливості структури й обсягів грошової маси до коливань обмінного курсу національної валюти й девальвації очікувань.

Деякі країни доларизували економіки офіційно. Наприклад, Панама та Еквадор цілковито замінили національну валюту доларом США. Такий підхід є виправданим у разі, якщо економічні цикли країн майже ідентичні й держава готова відмовитися від самостійної валютно-курсової та монетарної політики, керуючи власною економікою тільки фіскальними методами – регулюючи витрати та дефіцит бюджету.

Закордонний досвід надає 2 методи дедоларизації економіки:

1. М'яка дедоларизація. Експерти вважають, що успішну дедоларизацію економіки провели Ізраїль, Польща, Чилі та Єгипет. Цим країнам не довелося використовувати жорсткі методи для зменшення залежності національної економіки від іноземної валюти. Дедоларизація була результатом м'якої антиінфляційної політики та розвитку фінансових ринків. Зокрема, в цих країнах сформували ринок облігацій, деномінованих у місцевій грошовій одиниці, запровадили диференційовані норми резервування для банків залежно від валюти кредиту. Крім того, було посилено державний контроль за дотриманням вимог до покриття ризиків під час залучення фінустановами зовнішніх запозичень. Для зниження курсових ризиків кредити спрямовували переважно у сектори, що заробляли валюту. В Ізраїлі та Чилі запровадили індексацію відсотків за депозитами в національній валюті

(коригування на інфляцію), а в Польщі та Єгипті – підвищили ставки за банківськими вкладками.

2. Примусова дедоларизація. Форсовану дедоларизацію намагалися провести чимало держав, що розвиваються, але успішних прикладів мало. Доларизацію економіки на низькому рівні втримують Мексика і Пакистан – відповідно 2,5 і 5,2%. Мексика вдалася до примусової конвертації всіх доларових активів у песо. Пакистан заморозив усі депозити в іноземній валюті. Проте у середньостроковій перспективі такі заходи мали негативні наслідки. У Мексиці обсяги відпливу капіталу зросли на 100%, істотно зменшилося кредитування приватного сектору. Спроби інших країн дедоларизувати економіку шляхом переведення депозитів у іноземній валюті в національну закінчувалися здебільшого невдачею. Приміром, у першій половині 1980-х на такий крок зважилися Перу та Болівія. Примусова дедоларизація вкладів відбувалася в умовах високої інфляції, що призвело до обвалу місцевих валют та відпливу грошей із банківської системи на неорганізований ринок позикового капіталу. Макроекономічна нестабільність, що мала місце впродовж кількох наступних років, тільки посилила доларизацію економіки. У Болівії вона сягнула 45%, у Перу – 46% [3].

Враховуючи зарубіжний досвід Україна повинна знизити залежність своєї економіки від іноземної валюти, що збереже українців від негативних наслідків валютних коливань.

Список літератури

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / [С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

2. Охріменко О. Доларизація України досягла історичного піку / О. Охріменко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/news/143401-dolarizatsiya-ukrajini-dosyagla-istorichnogo-piku.html>.

3. Шевчук О. Чужі гроші / О. Шевчук // Український тиждень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ut.net.ua/art/166/0/3203>.